

*Моїй дочці Олександрі,
яка росла швидше, ніж писалася ця книжка*

На березі

Пусяка Саня розплющила очі й приюхалася. Чарівний аромат лоскотав пушок на рожевих ніздрях і обережно проникав у ніс, пробуджуючи наполегливо думку про сніданок.

Саня обтрусилася, всілася на кругленький задок і задумливо почухала передньою лапкою за вухом. Їй снилося, що після довгих блукань у незнайомому лісі вона зрештою вийшла до знайомої галявини, до рідного дому, та ще й саме в ту мить, коли родина зійшлася до сніданку. Радісне хвилювання від зустрічі й усвідомлення того, що ось зараз можна буде гарненько попоїсти після всіх пригод останнього дня, переповнило її й вилилося в переможний крик. Саме цей крик і змусив Саню прокинутися. Галявина й дім одразу розчинилися й заховалися в царстві сну. А ось запах — хвилюючий запах їстівного — залишився. Він був такий прекрасний, незвичайний і, як би це точніше сказати, — збадьорливий, що Саня, щойно розплющивши очі, зрозуміла: вона прокинулася остаточно й безповоротно, і найнеприємніше те, що їй нестерпно хочеться їсти.

Але залишимо на якийсь час нашу героїню в цьому не вельми комфортному становищі. Я відчуваю, що мушу тобі, мій друже, дещо по-

яснити. Бо ж, певно, ти досі нічого не чув про пусяк, а ці звірята — такі милі створіння! Тож, гадаю, доречно витратити трохи часу, щоб познайомитися з ними ближче! А мені це простіше простого: я давно й добре з ними знайома і зараз усе тобі розповім. Пусяки — невеликі гризуни. Доросла пусяка може вирости завбільшки з морську свинку. Щоправда, на відміну від свинок, ці тваринки мають довгого хвоста з яскравою золотистою, китичкою на кінчику. А ось хутро в них не таке барвисте — воно сріблясто-сіре, як у шиншил. У зв'язку з цим пусяки наполягають на своїй спорідненості з шиншилами (і категорично відкидають припущення про спорідненість із пацюками, яке їм намагаються нав'язати деякі натуралісти), хоча китицями на хвостиках вони значно більше нагадують тушканчиків. Та, по правді кажучи, теорія про пацюків не є аж такою безпідставною. Пусяки такі ж всеїдні, як і пацюки, і так само легко пристосовуються до життя в будь-яких умовах. Та якщо ти раптом зустрінеш десь пусяку, краще не згадуй при ній про пацюків і в жодному разі не пропонуй їй сиру: пусяки

принципово не їдять улюблених щурячих ласощів, побоюючись, що це їх скомпрометує.

Ну ось, ми знову заговорили про їжу. Отже, час повернутися до нашої маленької Сані, яка прокинулася вранці далеко від дому й зрозуміла, що вона дуже-дуже, ну просто нестерпно хоче їсти.

Думки про їжу на якийсь час навіть витіснили страх і тугу за втраченим домом. Адже ще вчора ввечері, уможуваючись до сну між корінням старого дуба, вона думала лише про одне: щойно світас, вона одразу ж кинеється на пошуки дому і, звісно, знайде його ще до сутінків, адже її не могло віднести течією надто далеко лише

за день плавання на товстій колоді, яка прибилася до берега неподалік від Саниного будинку.

Відколи Саня побачила цю злощасну колоду, вона пережила стільки дивних і небезпечних пригод, натерпілася стільки страхів, що не мала часу й подумати про їжу. І ось тепер, із запізненням майже на добу, голод так почав їй докучати, що Саня не могла зосередитися ні на чому, крім думок про грінки на вершковому маслі, яйця, зварені в мішечку, какао з молоком і свіжі булочки з корицею, які так смачно готувала Санина мама.

Утім, чарівний аромат, яким віяло від берега, аж ніяк не нагадував жодну з намальованих Саниною уявою традиційних ранкових страв. Це був геть незнайомий, але від цього не менш звабливий запах, і опиратися йому було просто неможливо. І Саня, правду кажучи, й не опиралася. Утім, щоб дістатися до того місця, звідки йшов цей чудовий аромат, вона мусить пробратися крізь густі прибережні зарості, — й хтозна, які небезпеки можуть підстерігати там маленьку недосвідчену пусяку! Але хто не ризикує, добуваючи їжу, той ризикує померти з голоду. Ця думка здалася Сані вельми розумною, хоча, можливо, Сандра, мати нашої маленької мандрівниці, й не схвалила б її. На жаль, у Сані не було часу й сил на роздуми. І вона кинулася в густі кущі, задерши хвоста з китичкою на кінчику: цей розпушений кінчик неодмінно

настрахає невідомого ворога, якби тому раптом заманулося поспідати молоденькою пусякою.

Продираючись крізь густі зарості, Саня про всяк випадок заплющила очі: якщо їй і судилося побачити щось страшне, хай це станеться після того, як вона промиє похмуре склещіння сплетених гілок. Тому, викотившись на берег річки, вона не одразу збагнула, куди потрапила. Спершу відчула удар, тоді задзвеніло щось металеве й почувся плюскіт води, а відтак до неї долинув скрипучий голос, що вимовляв слова, значення яких Саня хоч і розуміла, але не вповні.

— Тисяча акул і зустрічний вітер! Медузу мені в горлянку, якщо в казанку залишилася хоч краплина кави! Яким тайфуном занесло сюди цю нещасну мишу! Засмажити і з'їсти її замість сніданку!

Саня розплющила очі й побачила велику сіру істоту в синьо-білій смугастій майці, широких штаних з відстовбурченими кишенями, косинці, пов'язаній на піратський манер, із сережкою в одному вусі й пов'язкою через праве око. Вигляд у цієї істоти був водночас страшний і дуже кумедний, тож Саня раптом розгубилася: що їй зробити спершу — кинутися навтьоки чи розсміятися. Поки вона обмислювала

цю непросту задачу, істота нахилилася, зсунула на лоба пов'язку і, хитро блиснувши двома абсолютно здоровими чорними очима, сказала:

— О! Та це пусяка! Маленька дурненька пусяка! Ось хто перекинув мій казанок і залишив бідолашну морську вовчицю без ранкової чашки кави!

На цих словах Саня зрозуміла, що сміятися, мабуть, не доведеться. Як же їй не пощастило: рано-вранці зустріти на пустельному річковому березі найстрашнішого хижака — вовчицю! Від страху Саня підстрибнула й кинулася навтьоки, але реакція у її співрозмовниці була блискучою. «Вовчиця» схопила Саню за китичку хвоста й різко смикнула на себе, через що Саня дуже голосно плюхнулася в пісок на пузо, смішно розставивши пухнасті лапки.

— Бач, яка спритна! Чого це ти вирішила дати драла, хотілося б мені знати?

Ну, чого мовчиш? Відповідай, коли старші за званням запитують!

— Старші за чим? — ледве чутно пробелькотіла Саня. — За яким званням?

Корабельна аварія

— Ну, — сказала Есмеральда, коли Саня врешті наїлася й блаженно прихилилася до коріння розлогої верби, — розповідай, хто ти така і як тут опинилася. Певно ж, годиться мені сьогодні почути цікаву історію (а крім того, маю ж я бодай щось отримати за гостинність і сніданок).

Паціючка вмостила зручніше й узяла до рота величезну чорну люльку.

— Розповідай, — сказала вона, — а я тим часом покурю й подумаю, що робити далі.

Розповідь Сані була простою і нехитрою.

Учора вранці, одразу після сніданку (на сніданок — тепер про це можна згадати, — як зазвичай, були булочки, яйця й какао) Саня пішла пускати кораблики вниз по струмку (струмок протікає просто через сад біля Саниного дому — Пусі-холу і впадає у Велику Ріку). Корабликів було багато, і всі різнобарвні. Напередодні Саня разом з мамою майструвала їх із кольорового провощеного паперу. Це було дуже захопливо, кораблики мов змагалися один з одним, обходячи камені й мілини, і Саня весело стрибала вздовж струмка, поки не опинилася на березі Великої Ріки.

Їй суворо заборонялося входити у велику воду навіть по щиколотки, бо хоч пусаки й уміють плавати, Саня була ще дуже маленькою і слабкою, тож не могла почуватися впевнено в глибоких темних водах Великої Ріки. І Саня мала достатньо кебет для того, щоб неухильно дотримуватися встановлених дорослими правил. Вона знала: ці правила потрібні для того, щоб захистити її від небезпеки. Адже дорослі значно досвідченіші від малюків і тому краще знають, як себе поводити, щоб не вляпатися в Неприємну Історію. А Саня дуже боялася вляпатися в Неприємну Історію. І, зрозуміло, не мала наміру лізти у воду. Вона просто хотіла подивитися з берега, як далеко

відпливе її весела флотилія, гнана теплим літнім вітерцем і потужним плином Великої Ріки.

Кораблики рухалися на диво легко, красиво і дружно. Вони майже одночасно досягли повороту і, підхоплені течією, подалися ліворуч, на південь, куди повертала Велика Ріка. Ще трохи, і вони сховаються за поворотом, і Саня назавжди втратить їх з очей. Їй стало шкода розлучатися зі своїми іграшками. І тут — дуже вчасно — вона помітила колоду: її прибило до берега зовсім поруч. Одним кінцем колода врізалася в мокрий пісок, іншим — доходила майже до очеретів, які їй не дозволили течії знести її ще нижче.

Недовго думаючи, Саня застрибнула на колоду (та майже не поворохнулася) й побігла, намагаючись не випускати з очей кораблики. Вона не помилилася: звідсіль їх було видно ще доволі довго. І Саня не відводила від них очей, доки останнє паперове суденце не сховалося за поворотом. Посміхнувшись і зітхнувши, Саня потюпала по колоді до берега. І тут раптом виявилося, що доки вона спостерігала, колода м'яко сповзла на глибину. До рятівної суші було зовсім недалеко і, певно, Саня цілком могла б перестрибнути з колоди на берег, а трохи пізніше — пірнути й швидко допливти до нього. Але, побачивши між колодою й берегом смужку води, Саня так розгубилася, що не встигла ні стрибнути, ні кинутися у воду, доки ще можна було дістатися берега. Замість цього вона заметушилася по колоді, — а колода швидко пливла до середини русла, й незабаром стало зрозуміло, що зручний момент проґавлено й тепер залишається лише чекати, що буде далі.

Певно ж, Саня була близька до того, щоб зневіритися, але тут виявилось, що не час піддаватися пустопорожнім хвилюванням. Набравши швидкість,

— Марно, — перебив її Мишель, — вона киває у відповідь на будь-яке питання. Причому, мені здається, вона їх розуміє. Просто у неї така манера спілкуватися.

— Що далі, то гірше! — зітхнула Есмеральда. — І що з нею робити? Як допомогти їй дістатися додому, якщо вона не каже правди?

Вона присіла на пісок і задумалася.

— Гадаю, доведеться розпитувати всіх, хто трапиться на шляху, — пацючка рішуче підвелася. — Ну, ось що! Бачу, я тут єдина, хто може, а отже, мусить узяти на себе всю повноту відповідальності. Оголошую, що, як старша за званням, приймаю командування на себе. Ви всі, не виключаючи й тебе, мій друже, — звернулася вона до Мишеля, — переходите в моє підпорядкування.

А тепер, перш ніж ми вирішимо, що робити далі, підлеглі, слухай мою команду: наказую розпалити нарешті багаття й поснідати!

Робота на березі знову закипіла. Хахуня, пихкаючи, почав набирати води, ксена продовжила рити ямку, Мишель — тягати хмиз,

застрибнули на нього й заходилися енергійно гребти, виводячи свій кустарний плавзасіб на середину річки.

Течія спершу була повільна, та коли пліт вийшов на глибоку воду, вона неухильно посилювалася. У якийсь момент вони відчули, що вода рухається занадто швидко, а пліт зносить усе нижче й нижче за течією.

— Ура! — закричала Саня. — Нас несе просто додому!

— Рано радієш, — охолодила її запал Есмеральда. — Дивись, як би нас не знесло значно нижче, ніж потрібно! І взагалі, припиніть розмови! Дивіться пильно і тримайтеся міцно. Ми виходимо на фарватер — найглибшу частину русла!

Зміст

На березі	4
Корабельна аварія	13
У Дорогу!	25
Попутники	35
Гатка	44
Лісові новини	55
Місцеві мешканці	64

Дикий мед	74
Лабіринт	81
Лісові ксени	91
На північ!	99
Уроки плавання	107
Переправа	116
Знову вдома	128
Прощання	139

